

امنیت و طراحی شهری

دکتر محمدرضا بمانیان

دانشیار و مدیر گروه معماری دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت

مدرس

هادی محمودی نژاد

پژوهشگر دوره دکتری و مدرس دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت

مدرس

انتشارات طحان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

سرشناسه	: بمانیان، محمدرضا، ۱۳۳۷ -
عنوان و پدیدآورنده	: امنیت و طراحی شهری / محمدرضا بمانیان هادی محمودی نژاد،
مشخصات نشر	: تهران: هله: طحان، ۱۳۸۸
مشخصات ظاهری	: ۱۹۲ ص.: مصور، جدول؛ ۲۱ X ۲۱ س.م
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۲-۴۷-۴ : ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۳۰-۰۲-۵
وضعیت فهرست نویسی	: برون سپاری/فایا
یادداشت	: چاپ دوم: ۱۳۹۰ (فیا)
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۲-۱۸۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: پیشگیری از جرم در طراحی معماری
موضوع	: معماری و بزهکاری
موضوع	: جرم و جنایت - - پیشگیری
موضوع	: Crime Prevention
موضوع	: فضاهای عمومی
موضوع	: شهرسازی - - جنبه های اجتماعی
شناسه افزوده	: محمودی نژاد، هادی، ۱۳۶۲ -
رده بندی کنگره	: HV ۷۴۳۱/۸۶ب
رده بندی دیویی	: ۳۶۴/۴۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۸۱۱۲۷۹

ناشر تفصیلی معماری و شهرسازی

امنیت و طراحی شهری

ناشر: طحان

تألیف: محمد رضا بمانیان - هادی محمودی نژاد

چاپخانه: پیام ناظر فنی چاپ: ابوالفضل چلاغلو

لیتوگرافی: آرمانسا صحافی: نوین طراح جلد: شعبانی

نوبت چاپ: دوم-اول ناشر ۱۳۹۱ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۲-۴۷-۴

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

تلفن‌های مرکز پخش: ۶۶۴۰۳۲۰۸ - ۶۶۴۰۳۱۹۱

فکس: ۶۶۹۶۷۰۵۹ همراه: ۱۹۸۵۶۱۷ - ۰۹۱۲

پیشگفتار

رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای در تدوین سند راهبردهای ملی توسعه کشور کانون و محور برنامه ریزی قرار داشته و خواهد داشت و در واقع در تدوین سند «چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی» که به ملت ایران هدیه گشته است، سرلوحه هر فرایند برنامه ریزی در حوزه کلان کشور قرار می‌گیرد. این سند مبنای تنظیم سیاست‌های کلی چهار برنامه پنج ساله آینده را تشکیل می‌دهد و افق جهت‌گیری کلی فعالیت های کشور را در ابعاد مختلف در بیست سال آینده مشخص می‌نماید. متن کامل آن به شرح زیر است:

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی، در چشم‌انداز بیست‌ساله: ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل جامعه ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

توسعه‌یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود، و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تاکید بر: مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها، بهره‌مند از امنیت اجتماعی و جهانی. برخوردار از دانش پیشرفته، توانمند تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی. امن، مستقل و مقدر با مسلمان دفاعی مبتنی بر بازآرندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.

برخورد از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، فضای تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب.

فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مومن، رضایت‌مند، برخوردار از وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و سکولفانی ایران و منتهربه ایرانی بودن.

دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه‌ی آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاور میانه و کشورهای همسایه) با تاکید بر جنبش نرم افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستر اقتصاد، ارتقای نسی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، توسعه کارآمد، جامعه اخلاقی، نوآریشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر بهرگانی اسلامی و منطقه‌ای بر اساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره).

دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت.

بر اساس سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ و بیانات گهربار مقام عظمی ولایت محورهای مشتمل بر رفاه، اخلاق، امنیت و عدالت، مورد توجه نویسندگان قرار گرفته و تلاش شده است تا نسبت به تدوین و طبع چنین آثاری ممارستی درخور و شایسته صورت گیرد که مجموعه مجلدهای این چنینی بر این مهم استوار شده است. این مفاهیم علوی می‌تواند به تحقق جامعه‌ای مدنی و گسترش و فراهم‌سازی بسترهای شکل‌گیری حیات طیبه مدد رساند که بی‌شک از هر ساختار اجتماعی و فرهنگی متصف به صفت اسلامی نیز چنین انتظاری می‌رود و می‌طلبد تا اقداماتی شایسته و در عین حال بایسته، در این‌باره صورت پذیرد. امید است مجموعه‌های حاضر درباره مفاهیم رفاه، اخلاق، امنیت و عدالت مورد توجه اندیشمندان و صاحبان اندیشه قرار گرفته و گامی هر چند کوچک در این مسیر برداشته شود.

وساچ

در فرهنگ های با جهان بینی خاص مفاهیم و مقولاتی دیده می شود که تنها در بستر «اندیشیدگی عقلانی»¹ قابلیت تعمیم و بازخوانی دارد، چنانچه تنها در این بستر امکان تعریف، تبیین و تعمیم می یابد و به عبارتی ادراک چنین مقولاتی نیازمند دریافت و شناسایی ریشه های آن موضوع در ابعاد متمایز و گوناگون اجتماعی، روانشناختی و فرهنگی و مفاهیم وابسته و پیوسته با آن است.

از طرف دیگر، مفهوم «اتصاف یک موضوع به صفتی» که صفت مفروض حاکی از جهان بینی حاکم بر فرهنگی خاص باشد، نمایانگر این موضوع می تواند باشد که علاوه بر آن که صفت مفروض بر پیدایش و تعریف موصوف تأثیر داشته است، موصوف متصف به صفت فوق نیز باید مظهر ویژگی های بنیادین آن صفت گردد که این امر در باب پرداختن به امنیت و مفاهیم وابسته و ابعاد پیوسته آن که در فرهنگ اسلامی ایران متجلی می شود، از اهمیتی فزاینده برخوردار می شود، از آن جهت که موضوع و مقوله متصف به این صفت (مقوله شهر به صفت امنیت)، بر اساس توصیفات شریفه قرآن کریم و تفاسیر و همچنین در بعد روایات و احادیث مطروحه در این باب، به صورت یکی از مهم ترین نیازهای بشر خاکی، متجلی شده است که بدون آن امکان برخورداری هستمندان بشری از «حیات طیبه» و زندگی همراه با آرامش و آسایش روان فراهم نمی شود، و می بایستی مورد توجه و التفات خاص و فراگیر قرار گیرد.

در واقع سخن در این است که بنا بر آنچه گفته شد، «شهر اسلامی» باید «شهر امن» و «شهرسازی اسلامی» باید «شهرسازی امنیت گرا» باشد تا ضمن فراهم سازی آرامش و سکینه درون، به عنوان مکملی برای تکمله های حیات طیبه در شهر اسلامی باشد و افزایش معیارها و پارامترهای مطلوبیت «کیفیت زندگی» و «رضایتمندی شهروندی» را فراهم سازد.

¹ Rational discourse

به عبارتی دیگر، با التفات به این اصل که اَتصاف هر مقوله به هر صفتی، با این فرض که صفت ها و مفاهیم نمادین مرتبط با آن، مبنایی فرهنگی و صبغه ای دینی داشته باشند، و به عبارت ساده‌تر، حاکی از جهان بینی و تفکر خاص یک مکتب الهی و فرازمینی باشند، انتظار می‌رود تا تمایزات‌شان با سایر پدیده‌های مشابه به نحو بارزتری خویش را بنمایاند، که می‌بایستی مدنظر صاحب نظران و صاحبان اندیشه وابسته به آن فرهنگ و جهان بینی خاص نیز قرار گیرد.

بر این اساس پرداختن به مفهوم «شهرسازی امنیت گرا»، مستلزم دریافت معنا و مفهوم ریشه ای و بی شک عمیق از این واژگان و مفاهیم وابسته به آن و در عین حال ابعاد گوناگون آن (مانند ابعاد جامعه شناختی، روانشناختی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی) است که باید پس از ادراک این ابعاد به طراحی و برنامه ریزی ساختار شهری اقدام شود، چراکه در واقع می‌توان گفت جرم خیزی تنها یک مقوله ساده و با متغیری های علی و معلولی واحد نیست بلکه بررسی ریشه شناختی آن در راستای شناسایی چرایی و چگونگی رخدهی از اهمیت بیشتری برخوردار است که خوش گفته اند: «علاج واقعه را قبل از وقوع باید کرد».

در هر حال در ساحت اندیشیدگی هر علمی، طرح مفاهیمی که مغفول مانده یا به دست فراموشی سپرده شده است، از اهمیتی فزاینده برخوردار می‌شود که ضرورت پرداختن به موضوعات این چنینی نیز بر این اساس بوده است. در شهرسازی نیز به فراخور مسایلی که از ماهیت میان رشته ای آن نشات می‌گیرد، بایستی چنین مقولاتی مورد بررسی قرار گیرد و در باب نقش شهرسازی در حوزه طراحی و برنامه ریزی شهری در کاهش جرایم شهری و افزایش امنیت کالبدی به طرح مفاهیمی خاص پرداخته شود.

کتاب حاضر نیز بر این اساس نگارش شده است تا ضمن پرداختن به مفهوم و اهمیت امنیت، به طرح رویکردی جدید در «جلوگیری از جرایم شهری از طریق طراحی محیطی» پردازد که تحت نام (CPTED) کاربرد یافته است. فصول کتاب حاضر نیز به چند فصل تقسیم شده است که در فصل ابتدایی، مفهوم، کلیات، انواع و ابعاد امنیت مورد اشاره قرار گرفته است. فصل دوم به مفهوم امنیت در اسلام می‌پردازد و جایگاه بالای طرح چنین مفهومی برای پدیداری یک شهر اسلامی بیان شده است. فصل سوم به طور مجزا به مفهوم امنیت از دیدگاه ولایت می‌پردازد که به نوع خود، حرکتی بدیع در این زمینه به شمار می‌رود و فصل بعدی نیز به مفهوم امنیت شهری و ابعاد آن پرداخته است. فصل پایانی که شاکله

اصلی کتاب حاضر را تشکیل می دهد، به مفهوم این رویکرد اشاره داشته و راهکارها و پیشنهاداتی را بر اساس شرایط معاصر ایران در راستای بهبودی و ارتقاء امنیت در شهر از طریق برنامه ریزی و طراحی شهری ارائه می کند. در پایان رجاء واثق دارد که خوانندگان و مخاطبان اثر حاضر، اهمالات و کاستی های احتمالی را به دیده اغماض بنگرند و با طرح آرا و اندیشه های خود به نگارندگان، امکان بهبود و ترمیم اثر حاضر را در چاپ های محتمل آتی فراهم سازند.

دکتر محمد رضا بانیان

(عضویت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

مهندس هادی محمودی نژاد

(دانشجوی دکتری معماری و مدرس دانشگاه تربیت مدرس)

فهرست

فصل اول: مفهوم امنیت

۲۱.....	درآمد فصل.....
۲۲.....	مفهوم امنیت.....
۲۳.....	امنیت در ابعاد تکوینی.....
۲۴.....	امنیت در ابعاد ذهنی و عینی.....
۲۴.....	امنیت در ابعاد روان شناختی.....
۲۵.....	امنیت در ابعاد رفاهی.....
۲۶.....	امنیت در ابعاد کارکردی.....
	(امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، امنیت دینی، امنیت ملی، امنیت محیطی)
۲۹.....	امنیت و مفاهیم وابسته.....
	(الف) محرمت (ب) درونگرایی)

۳۰.....	امنیت انسانی.....
۳۲.....	امنیت روانی.....
۳۳.....	نتیجه گیری و جمع بندی فصل.....

فصل دوم: امنیت از دیدگاه اسلام

۳۷.....	درآمد فصل.....
۳۸.....	امنیت در اسلام.....
۴۰.....	ارزش و اهمیت والای امنیت در اسلام.....
۴۴.....	مصادیق امنیت در اسلام.....
۴۷.....	امنیت و حیات طیبه در اسلام.....
۴۹.....	امنیت معنوی در اسلام.....
۵۰.....	امنیت فردی و اجتماعی در اسلام.....
۵۱.....	امنیت سیاسی و نظامی در اسلام.....
۵۳.....	امنیت اقتصادی در اسلام.....
۵۴.....	امنیت حقوقی و قضایی در اسلام.....
۵۵.....	نتیجه گیری و جمع بندی فصل.....

فصل سوم: امنیت از دیدگاه ولایت

درآمد فصل.....	۵۹
مفهوم امنیت از دیدگاه ولایت.....	۶۰
اهمیت امنیت از دیدگاه ولایت.....	۶۱
ابعاد و انواع امنیت از دیدگاه ولایت.....	۶۴
احساس امنیت از دیدگاه ولایت.....	۶۶
پیشینه امنیت در نظام اسلامی.....	۶۷
امنیت و نظام اسلامی.....	۷۱
نتیجه گیری و جمع بندی فصل.....	۷۷

فصل چهارم: امنیت شهری

درآمد فصل.....	۸۱
امنیت شهری.....	۸۲
امنیت به مثابه یک نیاز طبیعی.....	۸۷
امنیت در برابر تهدیدهای بیرونی.....	۹۰

(دفاع غیر عامل در بودجه و اسناد ملی، پدافند، روش های پدافند، دفاع غیر عامل در سند چشم انداز شهری تهران)

۱۰۳..... اسناد جهانی امنیت شهری

۱۰۳..... جامعه امن و سالم در شهر آدلاید

(الف-۱) سند امنیت اجتماعی شورای شهر آدلاید، الف-۲) خط مشی ها، الف-۳) معیارها، الف-۴) اهداف، الف-۴-۱) هدف اول: شهری بدون جرم، الف-۴-۱-۱) نتایج هدف اول، الف-۴-۲) هدف دوم: شهری مطلوب از لحاظ ایمنی و سلامتی، الف-۴-۲-۱) نتایج هدف دوم، الف-۴-۳) هدف سوم: شهری فراگیر و همه شمول، الف-۴-۳-۱) نتایج هدف سوم، الف-۴-۴) هدف چهارم: شهری سالم، الف-۴-۴-۱) نتایج هدف چهارم

۱۱۰..... منشور جهانی حقوق شهروندی ((طرح پیشنهادی نشست جهانی شهری (سپتامبر ۲۰۰۴))

(ب-۱) اصول حقوق شهروندی: مدیریت دموکراتیک شهر، عملکرد اجتماعی شهر، کارکرد اجتماعی دارایی ها، تحقق کامل شهروندی، برابری و عدم تبعیض، حفاظت ویژه از گروه ها و افراد آسیب پذیر، وظایف اجتماعی بخش خصوصی، تقویت وحدت اقتصادی و وضع سیاست های پیشرفت، ب-۲) حقوق مرتبط با مدیریت شهر، توسعه شهری متعارف و پایدار، مشارکت در تنظیم بودجه شهری، شفافیت در مدیریت شهر، حق بهره مندی از اطلاعات همگانی، ب-۳) حقوق مدنی و سیاسی شهری، آزادی و یکپارچگی، مشارکت سیاسی، حق گردهمایی، همایش، اظهار نظر و استفاده دموکراتیک از فضای عمومی شهر، حق بهره مندی از عدالت، حق برخورداری از امنیت عمومی و همزیستی مسالمت آمیز، یکپارچگی و گوناگون فرهنگی، ب-۴) حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی شهری، دسترسی به خدمات عمومی شهری، حق بهره مندی از امکانات حمل و نقل عمومی، حق بهره مندی از امکانات تحصیل، حق کار کردن و حق فرهنگی و برخورداری از امکانات تفریحی، حق سلامتی، حق برخورداری از محیط زیست، ب-۵) چارچوب های نهایی: ضوابط اجرای حقوق شهروندی، تعهدات سازمان ها جهت اجرای منشور حقوق شهروندی، نهادهای محلی و دولتی، سازمان های بین المللی))

۱۲۱..... امنیت روانی شهری

پ-۱) مطالعات آن جام شده، پ-۲) شهرسازی و سلامت روانی؛ یک چالش جدید، پ-۳)
راهبردهای بهبود سلامت و امنیت روانی، پ-۴) شاخص های سلامت روانی شهری)

۱۲۸.....	پروژه شهر ایمن نورث بای / اونتاریو / کانادا.....
	(مقدمه، اهداف پروژه، زمان و علت شکل گیری پروژه، اعضای پروژه، طرح سلامت جامعه، رئوس کلی طرح)
۱۳۳.....	نتیجه گیری و جمع بندی فصل.....

فصل پنجم: امنیت کالبدی درویکرد CPTED

۱۳۷.....	درآمد فصل.....
۱۳۸.....	ادبیات موضوع.....
۱۳۹.....	تعریف رویکرد CPTED.....
۱۴۲.....	پیشینه رویکرد CPTED..... (دهه ۱۹۶۰، دهه ۱۹۷۰، دهه ۱۹۸۰، دهه ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ و سال های آغازین قرن ۲۱)
۱۴۴.....	اهداف رویکرد CPTED.....
۱۴۴.....	حوزه بکارگیری رویکرد CPTED.....
۱۴۵.....	مزایای بکارگیری رویکرد CPTED.....
۱۴۷.....	اصول رویکرد CPTED..... (الف) تقویت قلمروهای طبیعی، ب) کنترل دسترسی، پ) نظارت طبیعی، ت) حمایت از فعالیت های اجتماعی، ث) تعمیر و نگهداری)
۱۶۴.....	استراتژی های CPTED.....

۱۶۶.....	نقش شهرداری و ارگان های وابسته در رویکرد CPTED.....
۱۶۸.....	سابقه رویکرد در شهرسازی سنتی ایران.....
۱۷۳.....	نتیجه گیری و جمع بندی فصل.....
۱۷۳.....	چاره جویی.....
۱۷۳.....	راه کارهای اجرایی.....
	(تقویت قلمروهای طبیعی، کنترل دسترسی، نظارت طبیعی، حمایت از فعالیت های اجتماعی، تعمیر و نگهداری)
۱۷۵.....	راه کارهای راهبردی.....
	(مساجد محله: یگانه پایگاه های همبستگی و نظارت اجتماعی، شوراهای همیاری محله، نهادها، ارگان ها و سازمان ها غیر دولتی و خصوصی، پایگاه های مقاومت بسیج مردمی، آموزش معماری و شهرسازی، مقررات ملی ساختمان، روند طراحی شهری و معماری، شهرداری ها و حکومت های محلی)

پوست

منابع و ماخذ